

אוניברסיטת בר-אילן

מרכז דהאן

המרכז לחברה, תרבות וחינוך במורשת יהדות ספרד
ע"ש אהרן ורחל דהאן

כנס אקדמי

"שירת רחל", לזכרה של רחל דהאן

נופים וכיסופים: ארץ ישראל בשירה ובפיוט

ימים שני-שלישי,

כד-כה באייר תשס"ט 18-19 במאי 2009

אולם מינץ בניין מס' 404

הוועדה האקדמית:

פרופ' איתן אביצור, אונ' בר אילן (יו"ר)
פרופ' אפרים חזן, אונ' בר אילן (יו"ר)
פרופ' ג'ולייט חסיין, אונ' בר אילן
פרופ' הביבה פדייה, אונ' בן גוריון
ד"ר זהבית גרוס, אונ' בר אילן
ד"ר יעל שי, משרד החינוך
מר משה זעפרני, משרד החינוך
ד"ר שמעון אוהיון, מנהל מרכז דהאן, אונ' בר אילן

ניחול והפקח:

מאיה פינקלשטיין
אורה קובלקובסקי
בלה זמיר

יום שני כד באייר תשס"ט

התכנסות, רישום וכיבוד קל

10:00 - 09:30

מושב א': נוף ומסתורין

יו"ר: פרופ' משה הלמיש, אוניברסיטת בר-אילן

11:30 - 10:00

ד"ר אבי אלקיים, אוניברסיטת בר-אילן
השיכון המיסטי מחבלי נופי ארץ בראשית בשירתו של שלמה אביו

ד"ר שלי אלקיים, אוניברסיטת בר-אילן
עיר, קיבוץ וארץ כמושאי כיסופים בשירה הקבלית של צפת

פרופ' יוסף ריבלין, אוניברסיטת בר-אילן
מיסטיקה וריאליה בירושלים של מטה, בפיוטי ר' יושעה ריבלין

ד"ר שלי גולדברג, אוניברסיטת בר-אילן
שירת הקבלה של אבן השתייה

מושב ב': מושב פתיחה חגיגי

יו"ר: ד"ר שימעון אוהיון, מנהל מרכז דהאן
דברים לזכרה של רחל דהאן

13:00 - 11:30

דברי ברכה:

פרופ' משה אורפלי, דיקן הפקולטה למדעי היהדות
מר אפי שטנצלר, יו"ר דירקטוריון קק"ל
מר גד דיעי, מ"מ יו"ר הסתדרות המורים, עובדי הוראה בחמ"ד

הרצאת פתיחה:

פרופ' חביבה פדייה, אוניברסיטת בן-גוריון
ארץ ישראל בין המקומי למרחב הקדוש בפיוט

ד"ר עדן הכהן, מכללת הרצוג
טבע ארץ ישראל ונופיה בפייטנות הארץ ישראלית הקדומה

הפסקת צהריים

13:45 - 13:00

מוזשב ג': טבע ונוף

י"ר: ד"ר שלומי ענתבי, מרכז דהאן

ד"ר מאיר בר אילן, אוניברסיטת בר-אילן
 הטבע בשיר השירים כשירי חתונה נשיים ועממיים

גב' שלומית ולר-פהן, אוניברסיטת בר-אילן
 ד' אמות כמושג. שעבר מטמורפוזה ממושג הלכתי למושג מופשט

מר מאיר שמחה פאנזה, אוניברסיטת בר-אילן
 המערה המאירה

ד"ר אסתר קפאה, אוניברסיטת בר-אילן
 ארץ ישראל בשירת הנשים

הפסקה

מוזשב ד': ירושלים, לך נכספה נפשי

י"ר: פרופ' אפרים חזן, אוניברסיטת בר-אילן

פרופ' יוסי כץ, אוניברסיטת בר-אילן
 ירושלים ב"תמול שלשום" של עגנון

ד"ר רחל קולנדר, אוניברסיטת בר-אילן
 "אענדך כעטרות" לבשי הודך בגדי תפארתך-ארץ ישראל וירושלים
 בשירת היהודים הקראים

ד"ר ליליאן דבי גורי
 "הננו אביוני ירושלים" ירושלים של מטה וירושלים של מעלה
 בשירת אורי צבי גרינברג.

הרב שרון שלום, אוניברסיטת בר-אילן
 "אין כמו הרגע, הרגע שלפני" האמנם?! בין יהודי אתיופיה לירושלים

מושב ה': שירת א"י בעת החדשה

י"ר: פרופ' יוסי כץ, אוניברסיטת בר-אילן

ד"ר טלילה אלירם, אוניברסיטת בר-אילן
האור והמסורת בשיריה של נעמי שמר

ד"ר תמימה דוידוביץ', אוניברסיטת בר-אילן
נפי הארץ ביצירתה של אסתר ראב-פרוזה מול שירה

ד"ר אביבה סטניסלבסקי, האוניברסיטה העברית
"אומרים ישנה ארץ": משמעויות ומסרים העולים מגרסאות המשורר
ופירושים מוסיקליים עליהן

פרופ' ג'ולייט חסין, אוניברסיטת בר-אילן
נפיה של ארץ ישראל בשירתה של דליה רביקוביץ'

הפסקה

18:45-18:30

מושב ו': רב שיח

19:45-18:45

"ניגוניך אבי ושיריך אמי"

חזרה אל המקורות במוסיקה הפופולארית הישראלית

דברי ברכה: פרופ' משה קוה, נשיא אונ' בר-אילן
מנחה: ד"ר טלילה אלירם, אוניברסיטת בר-אילן

משתתפים:

אביהו מדינה, הנן יובל,
שלמה גרוניך, עובדיה הממה,
דוד פרידמן ויאיר הראל

יום שלישי כה באייר תשס"ט

התכנסות ורישום

9:30-9:00

מושב ז' תכניות חינוכיות

י"ר: מר משה זעפרני, משרד החינוך

11:00-9:30

ד"ר יעל שי, משרד החינוך
"תכנית "שירים ושורשים"

מר יואל בן שמחון, משרד החינוך
"שירים ושורשים" פיוט במלל ובצליל

המשורר בלפור הקק, משרד החינוך
"אהבה אחישנה" על הפיוט "שלום לך דודי"

ד"ר איילת אטינגר, משרד החינוך
דימויי א"י בפיוט והחינוך לאהבת הארץ

הגב' אסתר קינז עופרי, אוניברסיטת בר-אילן
סדנה בשירת פיוטים ממסורות ספרד

הפסקה

11:15-11:00

מושב ח': נופים וכיסופים: בין חלום למציאות

י"ר: הרב יחיאל וסרמן, ראש המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות,
ההסתדרות הציונית העולמית

12:45-11:15

ד"ר מיכל הלד, האוניברסיטה העברית
תפיסת ירושלים בשיר עם בספרדית-יהודית (לדינו) כתנועה
בין נופים וכיסופים

ד"ר חלי אברהם איתן,
נופי הארץ אצל משוררי 'דור המדינה'

הרב אראל יעוז קסט,
נופי ארץ ישראל בשירתנו של המשורר איתמר יעוז קסט
קריאת שירים: המשורר איתמר יעוז קסט

מר יאיר הראל, מנהל ועורך ראשי של אתר "הזמנה לפיוט"
"הזמנה לפיוט" לשמר, לחבר, להחיות את מסורות הפיוט

הפסקת צהריים

13:30-12:45

מושב ט': הלאה ירדן: מכנרת לים המלח

י"ר: אל"מ (במיל') עו"ד רמי בובליל, מרכז דהאן, אוניברסיטת בר-אילן

ד"ר מרים וייטמן, מכללת אורות ישראל
חולין וקדושה בתיאורי הכנרת בפיוט ובשירה

פרופ' מרים גיליס קרליבך, אוניברסיטת בר-אילן
הכנרת משחקת מחבואים

ד"ר ענת קופלוביץ' ברייר, אוניברסיטת בר-אילן
סימנים של חול: א"י ב land Israel של אריה לודוויג שטראוס

ד"ר שולי מרוב,
"במקום אינך, שם שם אשרך" דמותה של א"י בשירי העלייה הראשונה

מושב י': "אעלה בתמר" מתימן לארץ ישראל

י"ר: מר אביהו בן משה, סגן ראש עיריית רמת-גן

ד"ר יהודה עמיר, אוניברסיטת בר-אילן
ארץ ישראל בפיוטיו של ר' שלום שבזי

ד"ר אהרן גימאני, אוניברסיטת בר-אילן
א"י ומגורשי ספרד ביצירותיו הספרותיות של ר' זכריה אלצ'אהרי

מר פלטיאל גיאת, אוניברסיטת חיפה
"אנטי כיסופים" - ארץ ישראל בקינות תימניות מתקופת עליית
"על כנפי נשרים"

מר דוד שלום קאפה, אוניברסיטת בר-אילן
ארץ ישראל ונופיה בשיריו של רצון הלוי

הפסקה

16:50-16:35

מושב יא': גלות ירושלים אשר בספרד ובמרוקו

י"ר: מר אשר אוהיון, יו"ר נאמנות הקדש גאון

פיוטי פתיחה:

הרב שמואל טולדאנו ורפאל ביטון

פרופ' אפרים חזן, אוניברסיטת בר-אילן
 "אעברה נא ואראה" מטבריה לירושלים, שירו של ר' דוד חסין כמקור
 השראה לשיר על ירושלים

פרופ' יוסי שטרית, אוניברסיטת חיפה
 נופים פסיים, נופים נפשיים ונופים חברתיים בשירת ר' דוד אלקיים

מר דורון דנינו, אוניברסיטת בר-אילן
 געגועים לא"י וקנינות על הגלות, בפיוטיהם של יהודי האטלס הגבוה,
 בשלהי המאה ה-19, וראשית המאה ה-20

הרב ד"ר יצחק קראוס, אוניברסיטת בר-אילן
 "לכה דודי" לר' שלמה אלקבץ כביטוי לפולמוס הסמיכה בין חכמי צפת
 לחכמי ירושלים

דברי סיכום לכנס:

פרופ' איתן אביצור, יו"ר הוועדה האקדמית של מרכז דהאן

הפסקה, כיבוד

19:15-18:20

תכנית אמנותית:

19:15

תכנית אמנותית בהשתתפות האמנים:
 שלמה גרוניך, חנן בר סלע ועובדיה הממה

טקס הענקת הפרס ע"ש גאון

תכנית אמנותית

בהשתתפות האמנים:

**שלמה גרוניך, חנן בר סלע,
עובדיה חממה**

טקס הענקת הפרס ע"ש רנה ונסים גאון.
לחקר מורשת יהדות ספרד, הפצתה והנחלתה

דברי ברכה:

- ד"ר שבתאי לובל, המשנה לנשיא אוניברסיטת בר-אילן
- פרופ' אפרים חזן, יו"ר ועדת הפרס ע"ש רנה ונסים גאון

מקבלי הפרס:

- פרופ' אליעזר בשן, אוניברסיטת בר-אילן
- המרכז לחברה, תרבות וחינוך במורשת יהדות ספרד
ע"ש אהרן ורחל דהאן
- ד"ר שמעון אוהיון, מנהל מרכז דהאן

הכנס נערך בשיתוף:

משרד החינוך והתרבות,
המרכז לשילוב מורשת יהדות המזרח

הקתדרה ללימודי תולדות
קרן קיימת לישראל ומפעליה
באוניברסיטת בר-אילן

הסתדרות המורים,
עובדי הוראה בחמ"ד

המרכז לשירותים רוחניים בתפוצות,
ההסתדרות הציונית העולמית

עיריית רמת-גן

מרכז דהאן, אוניברסיטת בר-אילן רמת-גן 52900
טל: 03-5317959 פקס: 03-5342621
דוא"ל: dahan.center@mail.biu.ac.il